

2008/2 Rynek pracy w II RP

W 1918 roku, po 123 latach zaborów Polska odzyskała niepodległość. Przez kolejne trzy lata odrodzone państwo polskie ustalało swoje granice. Po 1921 roku terytorium II RP obejmowało 388 tys. km². Ludność w 1921 roku liczyła 27 mln mieszkańców, by do 1939 roku liczba ta wzrosła do 35 mln. W granicach państwa Polskiego 30% ludności stanowiły mniejszości narodowe. Utworzenie ram konstytucyjnych państwa nie równało się jednak końcowi problemów polskiej gospodarki. Wręcz przeciwnie, w 1923 i 1924 roku nastąpił wielki spadek wartości pieniądza (marki polskiej) i wzrost inflacji. Pojawiło się zjawisko hiperinflacji (kilkusetprocentowa inflacja). Do rozwiązania tego problemu został powołany nowy premier i minister skarbu Władysław Grabski. Wprowadził on nadzwyczajny podatek majątkowy, zmniejszył wydatki administracji oraz ograniczył dotacje dla nierentownych przedsiębiorstw państwowych. Doprowadziło to do zrównoważenia budżetu państwowego, ale ubocznym skutkiem był znaczny wzrost bezrobocia. Dla rozwiązania problemu hiperinflacji stworzono niezależny od rządu Bank Polski, emitujący nową walutę, złotówkę. Największym nierozwiązanym problemem lat 1918-39 były głębokie różnice pomiędzy kapitalistyczną gospodarką Polski zachodniej, a dużo słabiej rozwiniętą - miejscami nawet naturalną - gospodarką ziem wschodnich. Wyrównanie tych dysproporcji wymagało ogromnych nakładów finansowych, których państwo w tym okresie nie mogło ponieść. Polityka ulg i ograniczonej pomocy dla tych województw była niestety nie wystarczająca.

Do największych osiągnięć tamtego okresu możemy zaliczyć:

- budowę wielkiego portu i miasta Gdyni
- odbudowę i zespolenie kraju zniszczonego wojną i rozdartego przez trzech zaborców
- unowocześnienie komunikacji
- wprowadzenie złotówki w miejsce marki polskiej
- budowa Centralnego Okręgu Przemysłowego.

Bezrobocie w okresie II Rzeczypospolitej (1918- 1939) było stałym elementem rzeczywistości społeczno-gospodarczej, aczkolwiek natężenie zjawiska zmieniało się: rosło w latach kryzysu i spadało w latach ożywienia gospodarczego. Niezależnie od wahań koniunktury bezrobocie było jednym z najważniejszych problemów ekonomicznych, społecznych, a także politycznych. Bezrobocie w II RP spowodowane było splotem wielu czynników o różnym stopniu trwałości. W porównaniu z innymi krajami miało jednocześnie charakter koniunkturalny i strukturalny. W dokumencie rządowym z 1936r. wśród przyczyn bezrobocia w Polsce wymieniono następujące czynniki:

- ludnościowy
- emigracyjny
- kryzysowy
- technologiczny
- wojenny

Wśród strukturalnych czynników bezrobocia bez wątpienia pierwszorzędne znaczenie miał czynnik ludnościowy. Na kształtowanie się sytuacji demograficznej Polski w dwudziestolecie międzywojennym decydujący wpływ wywarła I wojna światowa (1914- 1918), w wyniku której ludność kraju zmniejszyła się o 13,3%, a podstawowymi składnikami ubytku były: bezpośrednie straty ludności i emigracja z terenów objętych działaniami wojennymi, deficyt urodzeń sięgający prawie miliona nienarodzonych dzieci oraz nadliczbowy wzrost zgonów niemowląt i dzieci. po wojnie rozpoczął się tzw. okres kompensacyjny zamykający wojenny cykl demograficzny, którego konsekwencją było wysokie tempo przyrostu naturalnego oraz istotne zmiany w dynamice i strukturze ludności. liczba ludności w Polsce między rokiem 1921 a 1939 wzrosła prawie o 8 mln., tj. o 29%, a liczba ludności w wieku zdolności do pracy o 5,7 mln., tj. o 35%. Tak ogromny przyrost liczby ludności zdolnej do pracy bez wątpienia wywierał silny wpływ na krajowy rynek pracy, potęgując rozmiary bezrobocia w miastach i na wsi w całym okresie międzywojennym.

W celu łagodzenia społecznych skutków bezrobocia już w grudniu 1918 roku powołano Komitety

Niesienia Pomocy Bezrobotnym, których działalność polegała na udzielaniu potrzebującym zapomóg pieniężnych lub darowizn żywnościowych i miała charakter doraźny. Formą walki z bezrobociem było utworzenie na mocy dekretu z 27 stycznia 1919 roku Państwowych Urzędów Pośrednictwa Pracy- jako podstawowej instytucji rynku pracy zajmującej się rejestracją bezrobotnych i kierowaniem ich do pracy. Z danych dotyczących bezrobocia, których źródłem były ówczesne urzędy pośrednictwa pracy, wyraźnie uwidaczniają się różnice w kształtowaniu się rozmiarów bezrobocia w pierwszym i drugim dziesięcioleciu okresu międzywojennego. Generalnie w kształtowaniu się rozmiarów bezrobocia poza rolnictwem dopatrzeć się można dwóch faz: przed i po wybuchu kryzysu gospodarczego. Dane dot. bezrobocia wskazują, że w pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości ich wielkość wahała się w granicach 200 tys. osób. W latach największego nasilenia kryzysu bezrobocie systematycznie rosło (za wyjątkiem 1932 roku) osiągając w 1938 roku poziom 456 tys. osób pozostających bez pracy. Mimo iż ustalone na podstawie rejestrów urzędów pośrednictwa pracy oraz obliczeń szacunkowych dane o bezrobociu w okresie międzywojennym miały charakter orientacyjny i nie odzwierciedlały w pełni stanu faktycznego, pokazały jednak ogrom zjawiska o znamionach klęski społecznej. Bezrobocie w II Rzeczypospolitej było stałą cechą sytuacji na rynku pracy i udziałem różnych kategorii ludności w miastach i na wsi. Miało charakter strukturalny masowy. Osobliwością polskiego bezrobocia było wielkie przeludnienie agrarne, które wskutek przepływu ludności ze wsi do miast utrwalało utrzymywanie się wysokiego poziomu bezrobocia na miejskim rynku pracy w całym okresie dwudziestolecia międzywojennego.

W artykule wykorzystano:

- K. Mlonek "Bezrobocie w Polsce w XX wieku w świetle badań", Warszawa 1999
- Pośrednictwo pracy w Polsce, Warszawa 1921
- Uchwała RM z 30 grudnia 1918r., Dziennik Praw Państwa Polskiego nr 3, poz. 84
- Ustawa z 4 listopada 1919r. o doraźnej pomocy bezrobotnym, Dz. U. RP nr 89, poz. 483
- Historia.azv.pl

Fotografie dzięki uprzejmości p. Grażyny.